

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářské Studium humanitní vzdělanosti

Oponentský posudek na bakalářskou práci

KARLA NETERDY

Spinozovo pojetí člověka a jeho jednání

Záměr a charakter předložené práce:

Dílo židovského soukromníka Barucha de Spinozy se vyznačuje v moderní filosofii bezprecedentní systematičností, přesností a důsledností vyplývající z jeho metody „*more geometrico*“, jejíž předobraz lze vidět snad jen u pozdně antického novoplatónského myslitele Prokla, který se snažil imitovat Eukleidovy *Stoicheiósís*. A tak každá práce pojednávající Spinozovo myšlení se musí vyrovnat s jeho formální strukturou, což může na jedné straně být výhodou, na druhé zase těžko překonatelnou svízelí.

Autor předložené závěrečné kvalifikační práce dokázal využít Spinozův koncepční záměr ve svůj prospěch. Přehledně referuje o základním ontologickém rozvrhu holandského myslitele, aby si tím připravil půdu pro klíčové antropologické pasáže (odd. 7, str. 29-37, odd. 8, str. 38-43). Využívá přitom dílčích sekundárních výkladů (Hemelík, Benyovszky, Röd, Damasio, Hampshire), z nichž posledně uvedený se zdá být dílem autora skeletového překladu. Nutno dodat, že mnohá tvrzení ve své práci zbytečně dokládá parafrázemi např. z Damasiovy jinak komické knihy, nebo z Hampshireova textu, ačkoliv mnohem snadněji by je mohl doložit ze spisů samotného Spinozy.

V následujícím uvádím několik připomínek, jež mají charakter námětu k diskusi.

1. Naprosto nechápu, co autor míní svým tvrzením v první větě textu na str. 5, že Spinoza „se jako jeden z mála myslitelů odvážil vytvořit vlastní filosofickou soustavu – snad s výjimkou Platóna“.

2. Výpověď z druhého odstavce textu na str. 5, že „veškeré své uvažování podřídil podobně jako Descartes rozumu“ je ukázkou reduktivní zkratky historiků filosofie, jež kompilují středoškolské učebnice, jež filosofii spíše škodí. Protože nelze takto paušálně tvrdit, že by Descartes podřídil své uvažování jakémusi „rozumu“. Spis *Meteory*, druhá, třetí a čtvrtá část *Principů filosofie*, *Popis lidského těla* nebo *O světě* toto tvrzení nejen zpochybňují, ale přímo vyvracejí.

3. První věta třetího odstavce na str. 5 opět spoléhá na středoškolské učebnicové výklady, používá-li autor výraz „racionalistická filosofie“. Nic takového neexistuje, leda v hlavách autorů těchto učebnic.

4. Tatáž věta pokračuje dále tvrzením, že Spinoza „nedůvěřuje smyslové zkušenosti“, což by Spinozu ani nenapadlo říci, protože jak jinak je nám lidem *bezprostředně* dán svět i my sami? To je jako říci, že nedůvěřuje lidské fakticitě.

4.1. A dále táž věta pokračuje jistě správným, avšak nešťastně zformulovaným tvrzením, že Spinozovo vidění světa „ve své době vzbudilo mnohé vášně“, protože věta budí zdání, jako kdyby ty vášně vzbuzovala Spinozova „racionalistická filosofie“. Nešlo o pojetí racionality ani o jeho „rationalismus“, jako spíše o celkový ontologický rámec, který budil pohoršení.

5. Ve čtvrtém odstavci na str. 5 autor použije slovo „hierarchie“, které vykládá dále na str. 6n. Použije Spinoza toto slovo? Je legitimní vůbec toto slovo, jež je silně významově zatíženo angelologií *Pseudo-Dionýsia Areopagity* a od něho celým středověkem, u Spinozy? Již *Mikuláš Kusánský* se neodvážil toto slovo *filosoficky* použít. A nejspozději od Descartesa nelze ve filosofii hovořit o tom, že by svět měl strukturu *ordo*, natož *hierarchia*.

6. Na str. 6 v první větě oddílu 2 autor podsouvá Spinozovi, tomu velikému znalci lidské pošetilosti a slabosti, příliš silné a zavádějící tvrzení, že jeho filosofie je „založena na víře v moc a pravdivost rozumového poznání“. Spinozovy spisy se hemží mnohdy lítostivými povzdechy nad lidskou zbedněností, fanatismem, předsudky. Asi jde opět o reduktivní učebnicovou zkratku?

7. Na str. 8 je závěrečný jednovětvý odstavec oddílu 2.2, který je vyslovením obecného, docela paušalizujícího a v zásadě silně hodnotícího soudu, jehož závěrem, proti kterému měl Spinoza jakože vystupovat, je tvrzení považované za jakousi křesťanskou tezi, a to „že lidé jsou svojí povahou úplně výjimeční a jsou odděleni jako ‘jako ostrovy’ od zbytku

přírody díky tomu, že mají nadpřirozenou duši“. Autor tuto tezi patrně přebírá z Hampshireova textu, ale mě by zajímalo, kdože by *cosi takového* tvrdil?

8. Na str. 8 se poprvé objeví v textu místy užívaný obrat „bytný“, který asi může tlumočit německý výraz „wesentlich“ či „wesenhaft“. Jednak mě zajímá, proč autor tento neologismus vůbec používá, jednak co má znamenat a vyjadřovat a konečně proč ho tedy nevysvětlí. Autor nesmí předpokládat vstřícného čtenáře. Je-li (minimálně v tuzemsku) běžným zvykem, že lidé jsou líní myslet, tak každý pokus o zavedení nového obratu, ba dokonce nového slova je tvrdě kritizován.

9. Na str. 16 je nešťastná formulace týkající se Spinozova klíčového tvrzení 7 z druhé části *Etiky*. Chápu asi úmysl autora, ale jeho formulace „věci a jejich ideje jsou shodné“ je chybná. Právě, že *nejsou* shodné, protože věci jsou věci a ideje jsou ideje, *jde o dva paralelní, na sobě zcela nezávislé a na sebe nepřevoditelné ontologické řády*. Totožná je jejich souvislost, jejich *simultaneita* garantovaná bohem. Věc nikdy není a nemůže být ideou, idea nikdy není a nemůže být věcí. Zdánlivá nuance, která je však klíčová.

10. Na str. 24 autor hovoří zavádějícím a zbytečným způsobem o „vezdejších věcech“, jako kdyby u Spinozy byly ještě nějaké další (k „vezdejším“ se obvykle do páru hodí „zásvětní“). U Spinozy není žádné zásvětní, a proto ani žádný vezdejší svět. Je jen jedna realita, která k sobě nemá komplement ani protiklad.

Formální výtky: **viz** není zkratka, nýbrž samostatné slovo ve tvaru *imperativu singuláru* od slova vidět, a proto se píše bez tečky.

Práce přes uvedené podněty splňuje nároky kladené na bakalářskou práci na naší fakultě, a potud ji **doporučuji k obhajobě jakožto výbornou**.

4. X. 2009

Doc. Aleš Novák, Ph.D.